

Урок № 19-20

Дата: 18.10.2021

Тема: Державотворчі процеси в 1917-1921 рр

Мета: охарактеризувати державотворчі процеси в 1917-1921 рр.; розвивати аналітичне мислення, навички, здібності пам'ять; виховувати інтерес до історичного минулого та повагу до Батьківщини

Хід уроку:

Важливим чинником української національно-демократичної революції була діяльність українських політичних партій, програми яких відображали ідею української національної державності й шляхи її реалізації. Оскільки соціалізм у найрізноманітніших його модифікаціях, починаючи з останньої третини XIX ст., став провідною політичною ідеологією в громадській думці України (О. Мироненко), то на час революції українські політичні сили у переважній більшості були палкими прихильниками соціалістичної ідеї і соціалістичної орієнтації суспільства.

Проте розвиток соціалізму як ідеології в тодішній Україні мав певні особливості. Дослідники української історії (Дж. Мейс) щодо трактування соціалістичних ідей в Україні того часу зазначають, що організоване українство революційної доби розуміло соціалізм як спробу моделювання не держави, а самого суспільства за допомогою держави. Державі при цьому відводилася роль інструменту для зламу старих структур. Соціалістична ідеологія, по суті, не пропонувала нічого конструктивного для моделювання майбутньої держави. Вважалося, що армія, поліція - це інструменти класового поневолення: досить знищити старі структури державності - й самі по собі зникнуть усі суспільні напруги.

У цьому сенсі українські та російські соціалісти у баченні майбутньої соціалістичної держави стояли на зasadничо різних позиціях. В Україні культ соціалістичного інтернаціоналізму призвів до того, що чимало українських соціалістів навіть боялися думати про моделювання майбутньої української державності, оскільки перебували під постійним тиском - як внутрішнім, так і зовнішнім. У програмах українських соціалістичних партій важливе місце займали вимоги національно-територіальної автономії. Російські соціалісти традиційно сприймали Україну як невіддільну частину Росії, тому вони не могли погодитися з подібними вимогами українців. Останніх же записували до стану дрібнобуржуазних елементів та контрреволюціонерів. Як наслідок - українські соціалісти почали всіляко відхрещуватися від звинувачень у сепаратизмі, самостійництві й лякалися навіть тіні незалежної Української держави.

Соціалізм в Україні у період Національно-демократичної революції майже усі соціалістичні партії сприймали як ліберальні ідеї народного суверенітету та народовладдя, встановлення конституційного ладу, відповідності законів та підзаконних актів конституції заснування системи представницьких органів і місцевого самоврядування, скасування станових привілеїв, ствердження демократії свобод людини і громадянина. Отже, в цілому соціалістичний лад розглядався українськими партіями як стан реального народовладдя, де б забезпечувалися незалежність України, національне відродження, права людини, добробут і висока культура громадян.

У складі Української Центральної Ради практично усі політичні партії (17 із 19-ти) сповідували соціалістичну ідеологію, однак передовсім лише у середовищі трьох домінуючих за доби Української Центральної Ради (а згодом - і Директорії УНР) політичних партій Української соціал-демократичної робітничої партії (УСДРП), Української партії соціалістів-революціонерів (УПСР) і напівліберальної Української партії соціалістів-федералістів (УПСФ) - дискутувались соціалістичні моделі українського державотворення.

Найбільш досвідчених партійних діячів мала УСДРП, але вона прагнула представляти дуже нечисельну суспільну групу - україномовних пролетарів. Із інших двох партій - найсильнішою була УПСР Вона була побудована на базі селянського кооперативного руху УПСФ організувалася на основі Товариства українських поступовців (ТУП), до якої ввійшли переважно старі культурні і наукові діячі, і вважалася найбільш прагматичним крилом українського руху.

Українські соціалісти-федералісти, як і всі соціалісти взагалі вірили, що соціалізм - це просто поширення демократії на сферу економіки. Спершу треба встановити громадські права за так званою моделлю "буржуазної демократії", а тоді з підтримкою трудящої більшості населення забезпечити працюючих через розподіл економічних благ від багатшої меншини до бідних та усунення засобів виробництва. Соціалісти ненавиділи "експлуататорів". вважали неминучою їх протидію у формі так званої класової боротьби, були готові застосувати насильство проти "нетрудящих прошарків населення. Та для соціалістів була просто неприйнятною думка, що можуть виникнути серйозні сутички та кровопролиття між самими трудящими та їхніми соціалістичними представниками. Вони щиро вірили, що "зліва" ворогів немає і не може бути. Ця політична культура зробила українських соціалістів дуже вразливими внутрішньо і відкритими для атак з боку російських революціонерів. Усередині українського руху це ставало приводом для постійних сварок, розколів та боротьби за імідж справжніх соціалістів за принципом: хто важливіший, хто більш революційний. Для російських радикалів, які у більшості своїй були налаштовані проімперськи, сприйняття такої політичної культури стало могутнім інструментом у боротьбі з національними рухами. Будь-хто в будь-яку мить міг бути оголошений націоналістом, реакціонером і на цій основі - піддаватися політичному остракізму.

Члени УСДРП вірили у повне усунення (одержавлення) фабрик, заводів та еволюцію сільського господарства до великомасштабного суспільного рільництва. Сприймаючи, як і всі ортодоксальні марксисти, селянство як приречений дрібнобуржуазний прошарок, який капіталістичне фермерство неминуче витискає у небуття, вони вважали, що переділ землі і передача культурних маєтків до одноосібника-селянина був би небезпечним реакційним кроком.

УПСР, навпаки, була партією свідомих селян і сільськогосподарських діячів, які поставили аграрну реформу на користь селянам у центрі своїх вимог. Як і російські соціалісти-революціонери, вони передбачали знищення приватної власності на землю й створення Земельного фонду, який контролювали б самі селяни і який мав би наділяти державні, церковні, поміщицькі землі одноосібникам. Вони вважали бажаним утворення великих зразкових господарств як осередків майбутнього соціалістичного господарювання, але при цьому наголошували, що усі землі в Україні повинні перейти без викупу в користування до всього трудового народу, який порядкуватиме ними через сільські громади, волосні, повітові, крайові та всеукраїнський земельні комітети, обрані трудовим народом на основі загального, рівного, прямого і таємного виборчого права. Історія свідчить, що УСДРП успішно блокувала цей проект УПСР, погодившись із ним лише у IV Універсалі.

Отже, провідною ідеологією українського національного державотворення за Центральної Ради був соціалізм. Провідні українські партії були партіями соціалістичного спрямування, а Українська Центральна Рада діяла як "коаліційний орган різних партій, колена з яких має свою платформу". Основні політичні баталії в Україні у 1917 - перших місяцях 1918 рр. велися не навколо моделей майбутньої української державності (про це ніхто серйозно не думав, вважаючи, що соціалістична революція одним ударом перетворить

імперію на сім'ю рівноправних братніх народів), а навколо проблем соціалістичної трансформації українського суспільства.

Запитання для самоперевірки:

1.Що було провідною ідеологією українського національного державотворення за Центральної Ради?

2. Що вам відомо про політичні партії часів Центральної Ради (ЦР)?

Домашнє завдання: дати відповіді на питання для самоперевірки, законспектувати матеріал з теми.

Рекомендована література: Кульчицький С.В., Власов В.С. Історія України: підручн. для 11 загальноосвіт. навч. Закл / С.В. Кульчицький, В.С. Власов. – Київ: Літера ЛТД, 2019. Сорочинська Н.М., Гісем О.О. Історія України: підручник для 11 кл. закл. загальн. серед. освіти / Н.М. Сорочинська, О.О. Гісем. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2019. Хлібовська Г.М. Історія України. Рівень стандарту: підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти / Г.М. Хлібовська, О.В. Наумчук, М.Є. Крижановська, І.Б. Гирич, І.О. Бурнайко. - Тернопіль: Астон, 2019. – 256 с.

Шановні учні! Нагадую, що на виконані вами завдання чекає моя електронна пошта:

***kvasha.n.v@gmail.com або Вайбер чи Телеграм за номером: 093-74-98-200,
але не пізніше 20:00***